

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри проф. Ячменіхін К.М.



28 серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

першої половини ХХ ст.

Спеціальність 032 Історія та археологія

2020–2021 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № від 1 від 28 серпня 2020 року

Розробники: Соломенна Тетяна Валеріївна, канд. іст. наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Новітня історія країн Європи та Америки першої половини ХХ ст.» полягає у формуванні у здобувачів освіти компетентностей, пов'язаних із розумінням сутності історичних процесів і подій, які відбувалися в країнах Європи та Америки продовж першої половини ХХ ст.

Предметом вивчення є процеси, закономірності та особливості розвитку країн Європи та Америки в міжвоєнний період.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

1. Наслідки Першої світової війни для Європи та світу. Становлення недемократичних режимів в країнах Європи.
2. Країни Європи та Америки в міжвоєнний період.
3. Міжнародні відносини в 1920-30 рр. Друга світова війна.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	-
Кількість годин:	90	90
- лекції	20	10
- практичні / семінарські	16	8
- лабораторні	-	-
- індивідуальні завдання	-	-
- самостійна робота студента	54	72

Статус навчальної дисципліни _____ обов'язкова _____

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Новітня історія країн Європи та Америки першої половини ХХ ст.»:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних

періодів та в різних контекстах.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.

СК 14. Здатність визначати загальні закономірності та особливості історичного розвитку країн світу, визначати місце історії України у контексті світової історії.

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки детальні знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на практичному занятті

Усна відповідь, доповідь, виконання завдань на практичному занятті

до 5 балів

б) самостійна робота (залежно від модуля)

до 12 балів

в) індивідуальна робота

до 12 балів

г) іспит

до 25 балів

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 5 бали – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, робить аргументовані висновки; може узагальнювати та застосовувати набуті знання; 4 бали – відповідь містить незначні неточності; 3 бали – студент може відтворити основні положення програмового матеріалу, його відповідь неповна; 1-2 бали – студент доповнює відповіді своїх товаришів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Структура та тематичний план навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Наслідки Першої світової війни для Європи та світу. Становлення недемократичних режимів в країнах Європи

Тема 1. Наслідки Першої світової війни для Європи та світу. Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин

Завершення війни. Комп'єнське перемир'я. Вплив Першої світової війни на світовий історичний процес. Нова розстановка політичних сил у Європі та світі. Програми повоєнного устрою світу. Паризька мирна конференція. Версальський договір. Утворення Ліги Націй. Мирні договори із союзниками Німеччини. Вашингтонська конференція. Головні принципи Версальсько-Вашингтонської системи устрою світу. Зміна політичної карти Європи. Переділ колоніальних володінь. Вплив Версальсько-Вашингтонської системи договорів на історичний розвиток. Репараційне питання.

Тема 2. Італія у 1918-1945 рр.: особливості історичного розвитку

Наслідки I світової війни для Італії. Статус Італії на міжнародній арені. Зовнішня політика у 1918-1922 рр. Соціально-економічний розвиток у 1918–1922 рр. Особливості суспільно-політичного розвитку у 1918-1922 рр. Криза ліберальної моделі. Розстановка політичних сил. Вплив ІСП. Створення Народної партії. Причини виникнення та початковий період розвитку італійського фашизму. Б.Муссоліні. Прихід фашистів до влади. Особливості еволюції італійського фашизму. Суспільно-політичний розвиток Італії у 1922-1939 рр. Встановлення тоталітарного режиму. Стратегія економічного розвитку. Соціально-економічний розвиток Італії у 1922-1939 рр. Зовнішньополітична стратегія Б.Муссоліні та її реалізація у 1922-1939 рр. Характерні риси італійського фашизму. Італія у II світовій війні. Капітуляція Італії.

Тема 3. Німеччина у 1919-1945 рр.: особливості історичного розвитку

Наслідки I світової війни для Німеччини. Листопадова революція. Конституційний процес 1919 р. Веймарська конституція. Особливості суспільно-політичного розвитку країни у 1919-1932 рр. Розстановка політичних сил. Причини виникнення та зростання популярності НСДАП. А.Гітлер. Соціально-економічний розвиток у 1919-1932 рр. Зовнішня політика Веймарської республіки. Поглиблення протиріч у німецькому суспільстві на початку 30-х рр. XX ст. Прихід А.Гітлера до влади. Встановлення тоталітарного режиму. Політика нацистів у галузі ідеологій та культури. Антисемітизм. Економічна стратегія. Особливості соціально-економічного розвитку Німеччини у 1933-1939 рр. Зовнішньополітична стратегія та її реалізація у 1933-1939 рр. Мілітаризація Німеччини. Розв'язання II світової війни. Політичний та економічний розвиток Німеччини у роки II світової війни. Зовнішньополітична стратегія Німеччини у роки II світової війни. Характеристика нацистського режиму у Німеччині. Капітуляція Німеччини.

Тема 4. Іспанія в міжвоєнний період

Суспільно-політичний розвиток країни у 1918-1923 рр. Розстановка політичних сил. Зростання популярності та активності республіканських сил.

Вплив церкви та армії на політичне життя. Діяльність ІСРП та анархо-синдикалістів. Соціально-економічний розвиток Іспанії у 1918-1923 рр. Іспанія у роки режиму Прімо де Рівери. Політичний розвиток. Соціально-економічний розвиток. Зовнішня політика Іспанії у 1918-1931 рр. Період «Квітневої республіки». Особливості суспільно-політичного розвитку у 1931-1936 рр. Національна та релігійна політика республіканців. Соціально-економічний розвиток Іспанії у 1931-1936 рр. Формування 7 нти республіканських сил. Ф.Франко. Громадянська війна у Іспанії. Ставлення європейських країн та світової громадськості до подій 1936-1939 рр. у Іспанії. Інтербригади. Поразка республіканців. Перші роки режиму Ф.Франко. Іспанія у роки II світової війни. Особливості початкового етапу франкістського режиму в Іспанії.

Змістовий модуль 2. Країни Європи та Америки в міжвоєнний період

Тема 5. США у 1918 – 1945 рр.: особливості історичного розвитку

Наслідки I світової війни для США. Президентство В.Вільсона. Нова зовнішньополітична стратегія та її реалізація. Особливості політичної системи США. Суспільно-політичний розвиток країни у 1918–1920 рр. Період президентства республіканців У.Гардінга та К.Куліджа. Соціально-економічний розвиток США. Складові та прояви «ери процвітання». Президентство Г.Гувера. Період «великої депресії». Зовнішньополітична стратегія республіканців та її реалізація у 1921 – 1932 рр. «Новий курс» Ф.Д.Рузвельта. Суспільно-політичний розвиток США у 1933-1941 рр. Соціально-економічний розвиток країни у 1933-1941 рр. Зовнішня політика США у 1933-1941 рр. США у роки II світової війни.

Тема 6. Велика Британія у 1918 – 1945 рр.: особливості історичного розвитку

Наслідки I світової війни для Великої Британії. Політична система країни. Суспільно-політичний розвиток у 20-х рр. XX ст. Д.Ллойд-Джордж. Перший лейбористський уряд. Р.Макдональд. Соціально-економічний розвиток країни у 20-х рр. XX ст. Зовнішня політика Великої Британії у 20-х рр. XX ст. Колоніальне питання. Суспільно-політичний розвиток Великої Британії у 30-х рр. XX ст. Другий лейбористський уряд. Соціально-економічний розвиток країни у 1929-1939 рр. Зовнішньополітична стратегія Великої Британії у 30-х рр. XX ст. та її реалізація. Велика Британія у роки II світової війни.

Тема 7. Франція у 1918-1945 рр.: особливості історичного розвитку

Наслідки I світової війни для Франції. Особливості політичної системи країни. Розстановка політичних сил. Суспільно-політичний розвиток у 20-х рр. XX ст. Соціально-економічний розвиток Франції у 20-х рр. XX ст. Суспільно-політичний розвиток у 30-х рр. XX ст. Виникнення та активізація профашистських груп. Уряд «Народного фронту». Соціально-економічний розвиток Франції у 30-х рр. XX ст. Особливості світової економічної кризи у Франції. Зовнішньополітична стратегія Франції та її реалізація у міжвоєнний

період. Колоніальна політика. Зовнішня політика Франції у період «дивної війни». Напад Німеччини. Капітуляція Франції. Режим Віші. Рух Опору у Франції. Комітет визволення Франції. Звільнення країни

Змістовий модуль 3. Міжнародні відносини в 1920-30 рр. Друга світова війна

Тема 8. Країни Північно-Західної Європи у 1918-1945 рр.: особливості історичного розвитку

Вплив I світової війни на країни регіону (Фінляндія, Швеція, Норвегія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Данія). Особливості суспільно-політичного розвитку країн Північно-Західної Європи у міжвоєнний період. Головні тенденції соціально-економічного розвитку країн регіону у міжвоєнний період. Зовнішньополітична стратегія країн Північно-Західної Європи та її реалізація у 20-30-х рр. XX ст. Країни регіону у роки II світової війни.

Тема 9. Міжнародні відносини у 20-30-х роках XX ст. Друга світова війна

Фактори впливу на міжнародні відносини 20-30-х рр. XX ст. Радянський фактор. Формування нових принципів міжнародних відносин. Нормалізація економічних стосунків у Європі. Проблема роззброєння. Міжнародні відносини у 30-х рр. XX ст. Діяльність Ліги Націй. Складання військово-політичних блоків. Локальні військові конфлікти та зростання напруженості у Європі. Переговорні процеси 30-х років. Порушення Німеччиною та Італією головних засад Версальсько-Вашингтонської системи договорів. Мюнхенська конференція. Аншлюс Австрії. Політика «умиротворення». Англо-франко-радянські переговори весни-літа 1939 р. Пакт Рібентроппа-Молотова.

Дискусійні питання. Періодизація війни. Характеристика головних періодів. Початок війни. Події 1939–1941 рр. Вступ до війни США. Створення антигітлерівської коаліції. Події на фронтах у 1942 р. Хід воєнних дій у 1943 – 1944 рр. Міжнародні відносини у період 1939-1944 рр. Проблема відкриття II фронту. Рух Опору у Європі. Завершальний етап II світової війни. Капітуляція Італії. Капітуляція Німеччини. Вплив II світової війни на світовий історичний процес.

Тема 10. Загальні тенденції розвитку науки та культури у країнах Європи та Америки

Визначні досягнення у галузі природничих наук. Основні риси НТП у 20-30-х рр. XX ст. Особливості розвитку гуманітарних наук. Загальні тенденції у розвитку освіти у передових країнах Європи та Америки. Головні напрямки та досягнення у галузі літератури. Головні напрямки та досягнення у галузі мистецтва. Головні напрямки та досягнення у галузі театру та кіно. Умови та особливості розвитку культури у умовах тоталітарних режимів.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьог о	включно з					усього	включно з				
		л	пр	лаб	ін д	срс		л	п р	лаб	ін д	ср с
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Наслідки Першої світової війни для Європи та світу. Становлення недемократичних режимів в країнах Європи												
Тема 1. Наслідки I світової війни. ВВС договорів	8	2				2	6	2				4
Тема 2. Італія у 1918-1945 рр.	8	2	2			4	10	2	2			6
Тема 3. Німеччина 1918-1945 рр.	10	2	4			4	8	2	2			4
Тема 4. Іспанія в міжвоєнний період	8	2	2			2	6					6
Разом за модулем 1	34	8	8			14	30	6	4			20
Модуль 2. Країни Європи та Америки в 1918-39 рр.												
Тема 5. США у 1918 – 1945 рр.	10	2	2			6	10	2	2			6
Тема 6. Велика Британія у 1918 – 1945 рр.	8	2				6	8					8
Тема 7. Франція в у 1918 – 1945 рр.	12	2	2			8	8					8
Разом за модулем 2	30	6	4			20	26	2	2			22
Модуль 3 Міжнародні відносини в 1920-30 рр. Друга світова війна												
Тема 8 Країни Північно-Західної Європи у 1918-1945 рр.	6	2				4	8					8
Тема 9. Міжнародні відносини у 20-30-х роках ХХ ст. Друга світова війна	12	4	4			4	14	2	2			10
Тема 10. Загальні тенденції розвитку науки та культури у країнах Європи та Америки	12					12	12					12
Разом за модулем 3	30	6	4			20	34	2	2			30
Усього годин	90	20	16			54	90	10	8			72

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		стаціонар	з/в
1	Фашистський режим у Італії	2	2
2	Загальна характеристика нацистського режиму в Німеччині	4	2
3	Громадянська війна в Іспанії. Встановлення політичного режиму Ф.Франко	2	
4	«Новий курс» Ф. Д. Рузвельта	2	2
5	Розвиток Франції у 1936-1939 рр.	2	
6	Друга світова війна	4	2
Усього годин практичних занять		16	8

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (стац/ з/в)
1	Діяльність Ліги Націй	2/2
	США в міжнародних відносинах в 1920-х рр.	2/4
	Церковна політика часів режиму Б. Муссоліні	4/4
	Ідеологічна політика та пропаганда часів III Рейху.	2/4
	Світова спільнота та Громадянська війна в Іспанії.	2/4
	Розвиток Канади в міжвоєнний період	4/4
	Велика депресія в США: американське суспільство	2/4
	Політична кар'єра У. Черчилля	2/2
	Австрія: основні тенденції розвитку. Аншлюс	2/4
	Греція в міжвоєнний період	2/2
	Португалія в міжвоєнний період	2/2
	Основні тенденції розвитку країн Латинської Америки	4/4
2	Основні тенденції розвитку науки в країнах Європи та Америки	4/6
	Розвиток кінематографу в міжвоєнний період	4/4
	Тенденції розвитку мистецтва	4/6
	Розвиток архітектури в міжвоєнний період	4/6
	Напрями філософської думки	4/4
	Музична культура міжвоєнного періоду	4/6
Усього годин на самостійну роботу		54/72

Методи навчання

1. Інтерактивні методи навчання – диспут, навчальні ігри; моделювання історичних подій ситуацій);
2. Словесні методи навчання – лекція, бесіда;
3. Практичні методи навчання – виконання творчих завдань, підготовка доповідей, презентацій;
4. Проблемний виклад матеріалу;
5. Дослідницький метод навчання.

Методи контролю

1. Усне опитування, участь у груповій роботі;
2. Творчі роботи, презентації;
3. Контрольна робота.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

- студентські проекти, презентації та виступи на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота.

Розподіл балів

Розподіл балів за темами

ЗМ 1				ЗМ 2			ЗМ 3			Ісп.	Разом
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T	T9		
7	7	7	7	8	8	8	7	8	8	25	100

Розподіл балів за формами контролю

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Виконання самостійної роботи	2	12	24
Усна відповідь на практичному занятті	8	5	40
Індивідуальна робота			10-12
Іспит	1	25	25
Усього:			100

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма
2. Робоча програма навчальної дисципліни
3. Методичні матеріали до практичних занять
4. Теми і завдання для самостійного опрацювання.
5. Матеріали до лекційних занять.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Арзаканян М. Ц., Ревякин А. В., Уваров П. Ю. История Франции. М.: Дрофа, 2005. 475 с.
2. Бурдяк В. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів. Чернівці : Рута, 2004. 328 с.
3. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К., 2004. 464 с.
4. Газін В.П. Актуальні проблеми сучасності: історія, світова політика. К.:Видавничий дім «Слово». 2009. 424 с.
5. Газін В.П. Новітня історія країн Європи і Америки 1918-1945 рр.: Підручник для студ. вищ. навч. закл. К., 2003. 472 с.
6. Гончар Б.М., Городня Н.Д. Нова історія країн Європи та США. 1870-1918 роки : підручник. К., Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 413 с.
7. Славич Б. Історія Балкан ХХ століття. К., 2004. 600 с.
8. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-1945). Навч. посібник для студентів ВНЗ. К. : Слово. 2003. 619 с.
9. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002). Навчальний посібник. Вінниця: Видавництво Фоліант, 2003. 560 с.
10. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики ХХ – початок ХХІ ст. : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Авт. кол. В.Ф. Салабай та ін. Київ : КНЕУ, 2006. 193 с.
11. Історія Центрально-Східної Європи: Посібник / За ред. Л. Зашкільняка. Львів, 2001. 660 с.
12. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-2007): навчальний посібник для самостійної роботи студента / Л.М. Мицик, Ю.В. Кузьменко. Київ : Академвидав, 2008. 543 с.
13. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки. Навч. посібник за ред. Баран З.А., Кипаренко Г.М., Мовчан С.П., Швагуляк М.М. Львів, 2005. 225 с.
14. Пронь С. В. Міжнародні відносини та зовнішня політика: 1914-1991 роки: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2009. 139 с.
15. Яровий В. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. ХХ ст. К., 2005. 816 с.

Допоміжна література:

1. Якобсен Г. А. 1939-1945. Вторая мировая война: Хроника и документы: Пер. с нем. М.: Мысль, 1995. 558 с.
2. Брусиловська О. Посткомуністична Східна Європа : зовнішні впливи, внутрішні зміни. Одеса : Астропринт, 2007. 352 с.
3. Волков В. К. Узловые проблемы новейшей истории стран Центральной и Юго-Восточной Европы. М., 1992. 367 с.

4. Дейвіс Н. Європа. Історія. К., 2000. 1464 с.
5. Заболотный В. Новейшая история стран Европы и Северной Америки. Конец XX - начало XXI века: учеб. пособие для студ. М. : АСТ : Астрель, 2004. 496 с.
6. Зайончковский А.М. Первая мировая война. СПб., 2002. 878 с.
7. История южных и западных славян: В 2 т. Т. 2. Новейшее время: Учебник / Под ред. Г.Ф. Матвеева, З.С. Ненашевой. 2-е изд. М., 2001. 271 с.
8. Історія дипломатичних відносин у XX сторіччі. Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. 368 с.
9. Історія європейської ментальності. Europäische Mentalitätsgeschichte / за ред. П.Дінцельбахера ; пер. з нім. В.Кам'янець. Львів : Літопис, 2004. 718 с.
10. Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людської спільноти; пер. з англ. 2-ге вид., випр. К.: Ніка-Центр, 2011. 960 с.
11. Новейшая история стран Европы и Америки. XX век. В двух частях. / Под ред. А. М. Родригеса, М. В. Пономарева. М.: Владос, 2003. Ч. 1. 463 с.
12. Тоталитаризм в Европе XX века : из истории идеологий, движений, режимов и их преодоления / Я. С. Драбкин [и др.] ; РАН, Институт всеобщей истории. М. : Памятники ист. мысли, 1996. 540 с.
13. Центральноевропейские страны на рубеже XX-XXI вв. Аспекты общественнополитического развития. Историко-политологический справочник / Юрий Новопашин. М. : Новый хронограф, 2003. 256 с.
14. Цимбалістий В.Ф. Теорія міжнародних відносин: Навчальний посібник. Львів: "Новий світ-2000", 2005. 324 с.